

Prof. Dr. Hüseyin ÖZCAN

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

SORULARLA SİYASİ PARTİLER HUKUKU

FİLİZ KİTABEVİ

İSTANBUL

2026

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Genel Yayın No | General Publication Number: 1412
Sertifika no | Certificate Number: 77398

Filiz Kitabevi

Yayın No | Publication Number: 2026/162

Kitap Adı: Sorularla Siyasi Partiler Hukuku
Book Title: Political Party Law in Questions and Answers
ISBN: 978-625-5007-42-1
DOI: doi.org/10.64161/filiz.9786255007421

Yazar(lar) | Author(s): Prof. Dr. Hüseyin ÖZCAN | orcid.org/0000-0002-9419-3514
Kurum | Institution: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Konu Kategorisi | Subject Categories: Siyasi Partiler Hukuku

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 16 x 23 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 383

Yayın Tarihi | Publication Date: Ekim 2026 | October 2026
Yayın Yeri | Place of Publication: İstanbul, Türkiye
Mizanpaj | Layout: Vildan YAVUZ

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika no: 77398)

© All rights reserved | Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri
San. ve Tic. Ltd. Şti.

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mollahüsrev Mah. Cemalyener Tosyalı Cad. No: 57A
Vefa-Fatih / İstanbul • Tel: +90 (212) 527 07 18
www.filizkitabevi.com • bilgi@filizkitabevi.com

ÖNSÖZ

Son dönemde siyasi partilerin iç işleyişine ilişkin tartışmaların giderek yoğunlaşması; kongre iptallerinden kayyım atamalarına, genel başkanlık yarışlarından parti içi demokrasi sorunlarına kadar uzanan gelişmeler, Siyasi Partiler Hukuku'nun yalnızca akademik çevrelerin değil, geniş bir kamuoyunun da yakından takip ettiği bir alan haline geldiğini göstermiştir. Elinizdeki çalışmanın ortaya çıkmasında, bu güncel tartışmaların ve bunların doğurduğu bilgi ihtiyacının önemli bir payı bulunmaktadır.

Bu kitap, daha önce bir meslektaşımla birlikte kaleme aldığım *Siyasi Partiler Hukuku* adlı eserde oluşan birikimden yararlanmakla birlikte, ondan bağımsız ve kendi başına bir çalışmadır. Amacım, siyasi partiler hukukuna ilişkin temel meseleleri daha geniş bir okuyucu kitlesinin erişebileceği bir biçimde ele almaktır. Bu nedenle klasik sistematik anlatım yerine soru-cevap yöntemini tercih ettim; bu yöntemin, siyasi partiler hukukunun kimi zaman oldukça teknik meselelerini, hem öğrencilerin hem de konuya ilgi duyan okuyucuların soru soru ilerleyerek daha kolay kavramasına imkan sağlayacağını düşündüm.

Çalışma sürecinde kitap, başlangıçta öngördüğüm çerçevenin ötesine geçerek önemli ölçüde genişledi. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin partiyürütme ilişkilerine kazandırdığı yeni boyutlar, dijitalleşmenin ve yapay zekanın siyasi partilerin işleyişinde ortaya çıkardığı yeni sorunlar ve özellikle son yıllarda yeniden gündeme gelen kayyım uygulamaları, kitaba yeni soru ve bölümlerin eklenmesini gerekli kıldı. Elinizdeki eser böylece, Siyasi Partiler Hukuku'nun yerleşik konularının yanında, bu alanın bugün karşı karşıya bulunduğu ve gelecekte daha da tartışılacak yeni meseleleri de kapsamaya çalışmaktadır.

Kitabın hazırlanması sürecinde varlıklarıyla bana güç veren kızlarım Nehir ve Zeynep Duru'ya ve her zaman yanımda olan eşim İmran'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın, başta hukuk öğrencileri olmak üzere, siyasi partilerin demokratik bir toplumdaki yerini, hukuki statüsünü ve işleyişini anlamak isteyen herkese yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Hüseyin ÖZCAN

Küçükyalı/Eylül 2026

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER.....	V

GİRİŞ	1
-------------	---

Soru 1: Siyasi Parti Terim Olarak Nasıl Tanımlanabilir?	3
Soru 2: Öğretide Siyasi Parti Kavramı Nasıl Tanımlanmaktadır?	4
Soru 3: Türk Mevzuatında Siyasi Partiler Nasıl Tanımlanmıştır?	4
Soru 4: Yabancı Mevzuatta Siyasi Parti Kavramı Nasıl Tanımlanmaktadır?	10
Soru 5: Siyasi Partilerin Baskı Gruplarından Farkı Nedir?	13
Soru 6: Siyasi partilerin ortaya çıkışını açıklayan başlıca teoriler nelerdir?	14
Soru 7: Siyasi partilerin tarihsel kökeni nereye dayanmaktadır?	16
Soru 8: ABD'de siyasi partiler ne zaman ortaya çıkmış ve nasıl gelişmiştir?	18
Soru 9: Birleşik Krallık'ta siyasi partilerin ortaya çıkışı ve gelişimini izah ediniz.	27
Soru 10: Diğer Avrupa ülkelerinde siyasi partilerin ortaya çıkışı nasıl olmuştur?	33
Soru 11: Osmanlı – Türk siyasi tarihinde siyasi partiler ne zaman doğmuş, nasıl gelişmiştir?	38
Soru 12: 1961 Anayasası döneminde siyasi partilerin gelişimini anlatınız.	42
Soru 13: 1982 Anayasası döneminde siyasi partiler nasıl gelişmiştir?	44
Soru 14: Siyasi partiler hangi ölçütlere göre sınıflandırılır ve yapılarına göre nasıl ayrılırlar?	49
Soru 15: Siyasi partiler işlevlerine göre nasıl gruplandırılmaktadır?	50
Soru 16: Siyasi partiler disiplin düzeylerine göre nasıl ayrılırlar?	51
Soru 17: Siyasi partiler homojenlik derecelerine göre nasıl gruplandırılır?	51
Soru 18: Alman öğretisine göre siyasi parti türleri nelerdir?	52

Soru 19: Türkiye'de siyasi parti türleri hangileridir?.....	53
Soru 20: Siyasi parti sistemlerinden ne anlıyorsunuz? Kaç tür siyasi parti sistemi vardır?	53
Soru 21: Tek parti sistemi nedir? Kaç türlü tek parti sistemi vardır?	55
Soru 22: İki parti ve çok parti sistemleri nedir? Kaç türlü yarışmacı parti sistemi vardır?	57
Soru 23: Siyasi partilerin işlevleri nelerdir?.....	59
Soru 24: Siyasi partiler hukukunun oluşumunu izah ediniz.	62
Soru 25: Siyasi partilerin hukuki niteliği nedir?	64
Soru 26: Siyasi partiler, anayasal düzeyde hangi ülkelerde ve nasıl düzenlenmiştir?	68
Soru 27: Türk hukukunda siyasi partilere ilişkin yasal düzenlemelerin gelişimini ve düzenleme şeklini izah ediniz.	74
Soru 28: Siyasi partilerin örgütlenmesi ve çalışma düzeni bakımından “siyasi parti özgürlüğü” ne ifade eder, hangi alt özgürlükleri kapsar?	80
Soru 29: Siyasi parti özgürlüğünün öznesini izah ediniz.	82
Soru 30: Siyasi parti özgürlüğünün kapsamındaki özgürlükler hangileridir?	83
Soru 31: Siyasi partilerin kuruluş özgürlüğünü izah ediniz.	84
Soru 32: Siyasi partilerin faaliyet özgürlüğü nedir, kapsamı ve sınırları nedir?	89
Soru 33: Siyasi partilerin program özgürlüğü nedir, kapsamı ve sınırları nedir?	90
Soru 34: Siyasi partilerin rekabet özgürlüğü nedir?	92
Soru 35: Siyasi partilerin parti sicili nedir? Parti sicilinin niteliği, tutulma sebepleri ve sonuçları nelerdir?	93
Soru 36: Siyasi parti defterlerini ve defter tutma yükümlülüğünün hukuki sonuçlarını izah ediniz.	95
Soru 37: Parti örgütünden ne anlıyorsunuz? Türkiye'de siyasi partilerin belde, ilçe, il ve merkez örgütlerini izah ediniz.	98
Soru 38: Partilerin belde örgütlerini izah ediniz.	100
Soru 39: Siyasi partilerin ilçe örgütlerini izah ediniz.	101
Soru 40: Siyasi partilerin il örgütlerini izah ediniz.	103
Soru 41: Siyasi partilerin merkez örgütlerini izah ediniz.	105
Soru 42: Siyasi parti gruplarından ne anlıyorsunuz?	111
Soru 43: Siyasi partilerin yan kuruluşlarının oluşumunu izah ediniz.	113

Soru 44: Siyasi parti teşkilatlarının ve genel başkan/merkez organlarının seçimlerinin yargısal denetimi nasıl yapılır?	116
Soru 45: Siyasi partilerin seçimler ve seçimlerin siyasi partiler üzerindeki etkisini anlatınız.	120
Soru 46: Aday belirleme yöntemi ne demektir? Aday belirleme yöntemleri hangileridir?.....	122
Soru 47: Önseçim nedir? Önseçimi ilk uygulayan ve en iyi uygulayan ülkeyi esas alarak izah ediniz.	126
Soru 48: Aday belirleme yöntemi olarak merkez yoklaması nedir?	130
Soru 49: Aday belirleme yöntemi olarak örgüt yoklaması ne demektir?	132
Soru 50: Kontenjan Adaylığı'nı izah ediniz.	134
Soru 51: Parti içi eğitim, siyasi partiler hukuku bağlamında ne tür bir olgudur?	136
Soru 52: Siyasi partilerin kamu olanaklarından yararlanmasından ne anlıyoruz? Kamu olanaklarından yararlanma dendiğinde öncelikle hangileri akla gelir?.....	138
Soru 53: Siyasi partilerin kitle iletişim araçlarından yararlanmaları ne demektir? ..	139
Soru 54: Siyasi partilere neden devlet tarafından mali yardım yapılır?	141
Soru 55: Siyasi partilere yapılan mali yardımın ülkemizdeki gelişimi ve günümüzdeki durumunu izah ediniz.....	143
Soru 56: Siyasi partilerin gelirleri nelerdir?	145
Soru 57: Siyasi partilerin üye aidatı gelirini izah ediniz.	147
Soru 58: Devlet yardımının siyasi partilerin üye kazanma ve aidat toplama çabası üzerindeki etkisi nedir? Diğer ülkelerde durum nasıldır?	149
Soru 59: Siyasi partilerin adaylık aidatı gelirini izah ediniz.	150
Soru 60: Siyasi partilerin milletvekili aidatı gelirini izah ediniz.	151
Soru 61: Siyasi partilere yapılan bağışları izah ediniz.	154
Soru 62: Siyasi partilerin mali denetimi, hangi kurum tarafından hangi usullerle yapılır?.....	156
Soru 63: Parti disiplini nedir?	160
Soru 64: Parti disiplini nasıl ortaya çıkmıştır? Parti disiplininin tarihsel gelişimini, farklı ülkelerdeki seyrini de dikkate alarak izah ediniz.	162
Soru 65: Parti disiplininin etkileyen etmenler nelerdir?.....	164
Soru 66: Türkiye'de parti disiplini nasıl düzenlenmiştir?	169
Soru 67: Türk hukukunda siyasi partilerin tüzel kişiliğinin sona erme sebepleri nelerdir?.....	173

VIII

Soru 68: Siyasi partilerin tüzel kişiliğinin sona erme sebeplerinden "fesih" kurumunu izah ediniz.	174
Soru 69: Siyasi partilerin birleşme yoluyla tüzel kişiliklerinin sona ermesini izah ediniz.....	176
Soru 70: Siyasi partilerin hangi hallerde kendiliğinden dağılmış sayıldığı kabul edilir?.....	177
Soru 71: Siyasi partilerin kapatılma yoluyla tüzel kişiliklerinin sona ermesinden ne anlaşılmalıdır?	180
Soru 72: Genel anlamda Türkiye'de siyasi partilerin kapatılmasından ne anlaşılır?	181
Soru 73: Türk ve mukayeseli hukuka göre siyasi parti kapatma nedenleri nelerdir?.....	184
Soru 74: Türk hukukuna göre kapatma, temelli kapatma ve kapatılmış parti kavramları ne anlama gelmektedir?.....	186
Soru 75: Siyasi partilerin tüzük ve programının Anayasa'daki yasaklara aykırılığından ne anlıyoruz?	188
Soru 76: Siyasi partilerin Anayasa'ya aykırı eylemlerin odağı haline gelmesinden ne anlaşılmalıdır?	190
Soru 77: Bir siyasi partinin Anayasa'ya aykırı eylemlerin odağı haline geldiğinin kabulü için hangi ölçütler aranır?	192
Soru 78: Odak olma halinin tespiti halinde uygulanacak yaptırım nedir?	195
Soru 79: Siyasi partilerin yabancılardan maddi yardım almasının kapatma nedeni olarak düzenlenmesinden ne anlaşılmalıdır?	197
Soru 80: Türk hukukunda diğer sebeplerle kapatılmadan ne anlaşılmalıdır?.....	199
Soru 81: Siyasi partilerin kapatılmasında yargılama usulü nasıldır?	205
Soru 82: Siyasi parti kapatma davalarında önsorun kurumu ve oylama nisabı nasıl işlemektedir?.....	209
Soru 83: Siyasi parti kapatma davalarının hukuksal niteliğini izah ediniz.....	211
Soru 84: Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davasına esas aldığı ölçütler nelerdir?.....	214
Soru 85: Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davalarında "insan haklarına aykırılık" ölçütünü izah ediniz.	215
Soru 86: Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davalarında "demokratik cumhuriyet ilkesine aykırılık" ölçütünü izah ediniz.	216
Soru 87: Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davalarında "eşitlik ilkesine aykırılık" ölçütünü izah ediniz.	219

Soru 88: Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davalarında "hukuk devleti ilkesine aykırılık" ölçütünü izah ediniz.	220
Soru 89: Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davalarında "laiklik" ölçütünden ne anlaşılmalıdır?	222
Soru 90: Hristiyanlık ve İslam açısından laiklik sorunsalının farkı nedir ve bu fark Türk laikliğinin özgünlüğünü nasıl açıklar?	224
Soru 91: Anayasa Mahkemesi'nin Milli Nizam Partisi ve Huzur Partisi kararlarında laiklik ilkesini ele alış biçimi nasıldır?	227
Soru 92: Anayasa Mahkemesi'nin Refah Partisi ve Fazilet Partisi kararlarında laiklik ilkesini ele alış biçimi nasıldır?	228
Soru 93: Anayasa Mahkemesi'nin Ak Parti kararında laiklik ilkesini ele alış biçimi nasıldır?	231
Soru 94: Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davalarında "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve bağımsızlığı" ölçütünün genel çerçevesi nedir?	233
Soru 95: Anayasa Mahkemesi'nin Demokratik Toplum Partisi kararında bölünmez bütünlük ölçütünü ele alış biçimi nasıldır?	235
Soru 96: Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davalarında kullandığı "destek ölçü norm" ve "dayanak ölçü norm" kavramlarından ne anlıyorsunuz?	237
Soru 97: Anayasa Mahkemesi'nin kapatma kararının hukuki niteliği ve sonuçları nelerdir?	239
Soru 98: Kapatma davası sırasında kendini fesheden bir siyasi partinin malvarlığına ne olur?	240
Soru 99: Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan bir siyasi partinin dava takip yetkisi var mıdır?	242
Soru 100: Anayasa Mahkemesi'nin kapatma kararına karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin inceleme ve karar yetkisi var mıdır?	243
Soru 101: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin parti kapatmada İHAS kapsamındaki dayanak normlarını ve kapatma usul ve esaslarını izah ediniz.	244
Soru 102: İHAS'nin 17. maddesi parti kapatma davalarında uygulama alanı bulabilir mi?	246
Soru 103: İHAS'nin 11. maddesi parti kapatma davalarında uygulama alanı bulabilir mi?	248
Soru 104: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin parti kapatma davalarında esas aldığı ölçütler nelerdir?	250

Soru 105: Sadak ve Diğerleri/Türkiye davası ve parti kapatılmasının milletvekilliğine otomatik etkisi meselesi nedir?	253
Soru 106: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davalarına ilişkin kararlarının Türk Siyasi Partiler Hukukuna etkileri nelerdir?	255
Soru 107: Parti içi demokrasi kavramından ne anlaşılmalıdır?	257
Soru 108: Parti özerkliği, devlet müdahalesi ve üyelerin demokratik hakları arasındaki gerilim eksenini nasıl kurulmalıdır?	260
Soru 109: Parti içi demokrasinin önemi ve zorunluluğu nedir?	262
Soru 110: Parti içi demokrasiyi etkileyen etmenler nelerdir?	265
Soru 111: Parti içi demokrasinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi, İttihat ve Terakki döneminden tek partili döneme kadar nasıl seyretmiştir?	269
Soru 112: Parti içi demokrasinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi, çok partili döneme (1945-1960) geçişle birlikte nasıl seyretmiştir?	273
Soru 113: Parti içi demokrasinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi, 1961 Anayasası döneminde nasıl seyretmiştir?	277
Soru 114: Parti içi demokrasinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi, 1982 Anayasası döneminde nasıl seyretmiştir?	278
Soru 115: Parti içi demokrasinin gerçekleşme koşulları nelerdir?	281
Soru 116: Parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek için Siyasi Partiler Kanunu'nda yapılması gereken düzenlemeler nelerdir?	285
Soru 117: Parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek için Seçim Kanunu'nda yapılması gereken düzenlemeler nelerdir?	294
Soru 118: Parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek için siyasi parti tüzüklerinde ve grup içi yönetmeliklerinde yapılması gereken düzenlemeler nelerdir?	295
Soru 119: Siyasi Partiler Hukuku'nun geleceğini şekillendiren başlıca eksenler nelerdir?	297
Soru 120: 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun bütünüyle yenilenmesine ihtiyaç var mıdır ve Türkiye'nin parti hukuku aşırı düzenleyici midir?	298
Soru 121: Parti özerkliği ile devlet denetimi arasında yeni bir denge kurulmalı mıdır?	299
Soru 122: Cumhurbaşkanının aynı zamanda parti genel başkanı olması, parti hukukunu ve parti-yürütme ilişkisini nasıl etkilemektedir?	301
Soru 123: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, parti-Meclis ilişkisini nasıl etkilemiştir?	302
Soru 124: Seçim ittifakının hukuki niteliği nedir ve bu nitelik, kalıcı bir parti birleşmesinden ne bakımdan ayrılır?	304

Soru 125: Dijitalleşme, siyasi parti üyeliğini ve parti içi elektronik oylama süreçlerini nasıl değiştirebilir, bu değişim hangi anayasal ve hukuki sorunları doğurabilir?	306
Soru 126: Sosyal medya ve yapay zekanın siyasi partilerce kullanılması hangi hukuki sorumluluk sorunlarını doğurmaktadır?	308
Soru 127: Siyasi partilerin üyelerine ait kişisel verileri işleminin sınırları nelerdir ve parti üyeliği özel nitelikli kişisel veri sayılmalı mıdır?	309
Soru 128: Siyasi reklamların şeffaflığı ve dijital kampanya finansmanının denetimi nasıl sağlanmalıdır?	311
Soru 129: Türkiye için yeni bir Siyasi Partiler Kanunu'nun temel ilkeleri ne olmalı ve geleceğin parti hukukunda özgürlük, özerklik, eşitlik ve demokrasi arasında nasıl bir denge kurulmalıdır?	313
SON SÖZ	315
EK: 2820 SAYILI SİYASİ PARTİLER KANUNU	319